

Вихідні дані: Рускуліс Л. В. Теоретичні основи дослідження дефініції «лексико-семантичне поле» в методичній системі формування лінгвістичної компетентності майбутнього вчителя української мови. Образне слово Луганщини: матеріали XVII Всеукр. наук.- практ. конф. імені Віктора Ужченка (20 квітня 2018 р., м. Старобільськ) до 80-річчя Луганської області / за заг. ред. проф. А. В. Нікітіної; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». Старобільськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2018. Вип. 17. 192-194.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕФІНІЦІЇ «ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ» В МЕТОДИЧНІЙ СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Лілія Рускуліс (Херсонський державний університет, докторант)

Формування ЛСК майбутнього вчителя української мови здійснюється у процесі засвоєння лексикології – розділу «мовознавчої науки, об'єктом якого є вивчення словникового складу мови» [4, с. 5], а предмет репрезентовано обсягом і характером словника, що характерний сучасній українській літературній мові [Там само, с. 5] через систему як власне українських, так і запозичених слів, що активно вживаються мовцями.

Центральним поняттям лексики є *слово*, яке перебуває в центрі мовознавчих студій. Учені розглядають його як найменшу самостійну одиницю мови, що «складається зрідка з одного звука, а частіше із граматично оформленого звукового комплексу, за яким суспільною практикою закріплене певне значення і якому властива відтворюваність у процесі мовлення» [4, с. 13]. Лінгвістичне обґрунтування роботи над словом як однієї з основних одиниць мови знаходимо в дослідженнях лексикологів (І. Білодід, Л. Булаховський, В. Виноградов, М. Жовтобрюх, Л. Кудрявцев, С. Ожегов, М. Покровський, В. Русанівський, Д. Шмельов, Л. Щерба та ін.), які значну увагу приділяють розкриттю системних відношень у лексиці,

розглядаючи слово як предмет вивчення у зв'язках і відношеннях з іншими словами. У лінгводидактиці проблеми засвоєння лексикології порушують О. Беляєв, О. Кучерук, В. Мельничайко, В. Тихоша, І. Олійник, М. Пентилюк, Г. Передрій та ін.

Основною функцією слова є номінативна, що реалізується у процесі вибору з кількох ознак найбільш точної, що відповідає певним історичним умовам виникнення. У лінгвістиці розрізняють два типи найменувань: первинні й вторинні. У свою чергу первинні номінації можуть бути абсолютно первинними й відносно первинними. Перша група об'єднує слова, що є непохідними й спеціально створюються для конкретного випадку (терміни). Друга група – це слова, що мають семантичну природу, а її «основою є встановлення у свідомості мовця певних відношень між уже зафіксованим у номінативному складі мови елементом дійсності і тим, що тільки фіксується» [1, с. 203], переносячи назву відомої реалії на новопізнану. Вторинні ж номінації дають назви об'єктам шляхом її перенесення з іншого об'єкта. У процесі розвитку мови слова можуть утворювати номінативно-вивідні значення слів, що безпосередньо пов'язані з первинним, оскільки «виникнення їх на базі існуючого слова для позначення нового поняття зовсім не випадкове, а завжди певною мірою мотивоване» [4, с. 28]. Такі номінативні трансформації слова забезпечують процес більш повного й широкого відтворення дійсності засобами мови.

Студіювання наукових джерел доводить, що не всі слова означають поняття (службові частини мови, вигуки, звуконаслідування, а також певною мірою числівники, займенники і власні назви), однак усі слова сучасної української літературної мови, репрезентуючи реалії навколишнього світу, мають значення, за яким їх можна розподілити на три групи: слова повнозначні (самостійні) слова, неповнозначні (службові) й вигуки та звуконаслідувальні слова.

На цій підставі науковцями виокремлено дефініцію «семантичне поле слова» – «парадигматичне об'єднання лексичних одиниць певної частини мови за спільністю інтегрального компонента значення (архісеми)» [2, с. 327].

Слова, що відносяться до одного семантичного поля й об'єднанні семантико-структурними особливостями, становлять внутрішньо неподільну частину словника.

Лексико-семантичне поле (далі ЛСП – Л. Р.) характеризується певними ознаками, до яких учені уналежнюють: *присутність*: кожне окреме слово зрозуміле лише в системі інших слів досліджуваного ЛСП; *безперервність*: тісна взаємопов'язаність усіх слів ЛСП; *цілісність*: слова всеохопно змальовують мовну картину світу певної спільноти; *історичність*: межі ЛСП, маючи історичний характер, постійно змінюються [1, с. 221]. Студенти переконуються, що розподіл слів за ЛСП, де кожна одиниця займає відповідне місце поля на основі подібності змісту чи асоціації, є одним із виявів системності мови. Одиниці одного ЛСП окреслюють предметну, понятійну чи функційну схожість явищ, що позначають, а між різними ЛСП існує тісний взаємозв'язок.

Елементарним семантичним полем (мікрополем) є лексико-семантична група (далі ЛСГ – Л. Р.) – «група слів однієї частини мови, об'єднаних одним словом-ідентифікатором або стійким словосполученням, значення якого повністю входить у значення інших слів групи і яке може замінити інші слова у деяких контекстах» [3, с. 20]. У межах ЛСГ виокремлюють найменші парадигматичні сукупності лексем, основою яких є відношення гіпонімії, партитативності, еквонімії, синонімії, антонімії та конверсії.

Отже, засвоєння майбутнім учителем української мови теоретичних основ лексикології, зокрема дефініцій «лексико-семантичне поле», «лексико-семантична група» та ін. дозволить сформуванню на високому рівні їх лінгвістичну компетентність.

Література

1. **Бондар О. І.**, Карпенко Ю. О., Микитин-Дружинець М. Л. Сучасна українська мова : Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія / Навч. посіб. / Бондар Олександр Іванович, Карпенко Юрій Олександрович, Микитин-Дружинець Марія Львівна – К. : ВЦ «Академія», 2006. – 368 с. (Альма-матер);
2. **Селіванова О.** Лінгвістична енциклопедія. / Селіванова

Олена Олександрівна . – Полтава : Довкілля-К., 2010. – 844 с.;

3. Сучасна українська літературна мова : Лексикологія. Фонетика : Підручник / А. К. Мойсієнко, О. В. Бас-Кононенко, В. В. Бондаренко та ін. – К. : Знання, 2010. – 270 с.;

4. Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія // За заг. ред. акад. АН УРСР І. К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1973. – 440 с.